

I Forhør

Næste Formiddag kom jeg i Forhør. Det foregik i et Elevværelse i Loftsetagen og varede fra Kl. 10½ til Kl. 17. Hvad min Eksaminator hed, fik jeg ikke fat paa, men han var fra Rensborg, hvor baade hans Kone og Barn var saarede under et Bombardement, — og dog var han Nazist til grænseløs Vanvid.

Jeg var alene med ham og maatte trevle mit Liv op for ham fra Fødselen af i alle Detailler. Det foregik paa Tysk — og det har stadigvæk været mig til stor Nytte under mit Fangenskab, at jeg talte og forstod det tyske Sprog saa godt.

Nede i Kælderen skaffede jeg mig forresten ogsaa en Tjans af den Grund ved at faa Lov til at uddele Brød til de øvrige Fanger — det gav lidt Luft og Motion og var ogsaa Damerne til Nytte, idet jeg smuglede Tobak ind til dem fra deres Mænd.

J. Møller
1948.

Hovedvagten i Frøslevlejren ved Nat.

Det værste ved Forhøret var Pistolen. Jeg blev konfronteret med Dyret, skulde vise Indgraveringen: P.K. 27 Nr. 37 paa den. Jeg tog kejtet paa den, som om jeg ikke var fortrolig med saadan et Instrument. „Ja fassen Sie nur an, der Vogel beisst nicht,“ blev der sagt. — Nej — den var gjort ufarlig, for Magasinet var taget ud af den.

En Overgang prøvede han paa at være ubehagelig ved at holde mig en ladt Pistol i Tindingen. Han forklarede mig, at han kun behøvede at trykke af, saa var det ude med mig — og min Kone var Enke. Det kunde jeg ikke benægte, men jeg holdt paa, at jeg jo ikke kunde fortælle ham andet end Sandheden. Han blev vist til sidst træt, men min Delagtighed i 2 Mord vilde han se at faa godtgjort ved at sende Projektiler til Berlin til Mikrofotografering, men den Sag hørte jeg aldrig mere om.

Paa mit Spørgsmaal om, hvor lang Straf jeg kunde vente at faa, svarede han, at han jo ikke havde Afgørelsen i sine Hænder, men han vilde mene 6—8 Uger i Frøslev, hvor man havde det vældig godt og frit — og saa kunde jeg, om jeg ellers var skikkelig,

igen komme hjem til mit „eget Paradis“, som han kaldte alt.

Rapporten sluttede han med en Anmodning om, at jeg maatte blive mildt behandlet p. G. a. min strenge Barndom og haarde Ungdom.

Vi underskrev saa begge Rapporten, efter at han havde læst den op for mig — og jeg kom igen i Kælderen.

Paa Transport

Her sad jeg saa til om Natten Kl. 3 sammen med de 2 ældre Odenseanere. Saa blev vi purret ud med Ordre om ikke at vaske os. Hver Mand fik en Hum-pel Brød og lidt varm Kaffe — og saa blev vi — ialt 19 Personer, hvoraf 5 var Kvinder — læsset op i en af Tyskernes store Lastbiler med Sejldug over. Først kom Kvinderne ind, nærmest Førerhuset, der-efter vi Mænd. Kvinderne raabte paa Skolelæreren, og saa maatte jeg hen paa deres Bænk, hvor jeg fik en forholdsvis god Plads med Udsigt gennem en Sprække i Sejldugen.

Hver af os havde faaet Lov at tage et Tæppe med — og det tog en Del af for den frygtelige Kulde, der var hin 17. Januar om Morgen.

Vi havde ikke Taleforbud, saa Snakken gik ret liv-ligt, selv om der paa hver Bænk sad en Vagtpost

med sin Maskinpistol. Min Kammerats Pibe fra Albanigades Arrest kom frem og blev stoppet, og saa gik den paa Omgang med et Par Drøn til hver, og her var Kvinderne ligeberettigede med Mændene.

Vi kunde skimte forskellige Ting gennem Sprækkerne, saa vi dog var lidt orienteret om Ruten.

Ved Haderslev begyndte det første Dagslys at dæmre over Byen, da vi paa Massivringe buldrede gennem Byen. Det var svært for mig at skulle passere mit gamle Hjem paa Aabenraavvej. Da vi naaede Aabenraa, var det lyst. Solen skinnede engang imellem, naar det ikke regnede. Og Stormen trykkede Sejldugen ind imod os i store Buler.

Frøslevlejren

Ved Søgaard og Krusaakrydset gjorde vi Holdt for tyske Vagtposter, og omsider rullede vi gennem Padborg, ud til Frøslev, hvor det første, jeg saa, var et Skilt, hvorpaa der stod: Achtung — Minen — Lebensgefahr!

Saa var vi i Lejren! Tæpperne blev omhyggeligt talt, og man laasede os ind i et tomt Rum, hvor vi gik i flere Timer og frøs, før der skete noget med os. — Saa kom omsider en hel Kommission af Stikkere, som skulde visitere os m. m., men Karl Gustav, der havde $\frac{1}{2}$ Flaske Snaps i sin Taske, var allerede blevet advaret af en gammel Fange, som gik der, og som gerne vilde hjælpe ham af med Flasken, saa den ikke gik i Tyskernes Hals.

Kaptajn Dichmann, Lejrens danske Tillidsmand, kom derpaa, da Tyskerne var borte, og bød os velkom-

men. Han førte os over i Depotet, hvor vi blev undersøgt af danske Læger, der selv var Fanger, for Utøj i Haar og paa Kroppen.

Dichmann gav os nogle Direktiver m. H. t., hvordan vi skulde omgaas Tyskerne for at kunne være nogenlunde i Fred. Vi maatte bl. a. ikke komme Pigtraaden nær mere end 4 m, ellers vilde der blive skudt o. s. v.

I en af de 4 Spisestuer, der hver havde 24 Borde med 16 Pladser, fik vi gule Ærter og Flæsk. Det var noget, der smagte oven paa vor Brøddiæt fra Fængslet. Vi kunde saa selv gaa rundt i Lejren og finde Bekendtskaber, som havde Plads til os paa Stuerne, og jeg fandt hurtigt Lærer Marcussen fra Graasten, der skaffede mig en Seng i sin Barak, hvor jeg blev Nr. 16 paa et Værelse.

Det var ikke det daarligste Selskab, jeg kom i. Her laa Politiinspektør Mellerup og Søn, Stabslæge Løbger, København, en Sagfører, to Grænsegendarmere, en Sømfabrikant, som i 5 Aar havde været i den franske Fremmedlegion, en Grosserer og nogle Arbejds mænd.

Der spilledes meget Kort paa Stuerne, og nogle lagde Kabaler den udslagne Dag.

Alle under 55 Aar havde Arbejdspligt, og jeg kom paa et Grusgravhold, hvor jeg arbejdede sammen med en Kollega, 2 Præster og bl. a. Amtslægen fra Haderslev.

Vi organiserede „Pjækningen“, saa vi i Regelen altid var ca. Halvdelen af Mandskabet i Graven. Resten havde „fri“, d. v. s. paa egen Risiko, for det var ikke behageligt at blive fanget af en SS'er.

Vi holdt Morgen- og Aftensang og Gudstjeneste om Søndagen, men det var altsammen illegalt.

Referat af den engelske Radio fik vi fra 2: eller 3. Haand i lyttende Smaaklynger.

Lejren ligger midt i en Granplantage, der hindrer al videre Udsigt. Den var omgivet af et stærkt Pigtraadshegn med Lygter. Udenfor dette var der et Minefelt, hvor Minerne af og til kunde springe, naar en Kat eller Ræv løb paa en af Snorene, der udløste Minerne ved kun 2 kg Tryk.

Ja, selv Snefald kunde faa dem til at gaa af. Flygtninge, som forsøgte at slippe igennem, blev lemlæ-

Den 10. Februar 1945, 25 Aarsdagen for Afstemningen
i Sønderjylland fejres illegalt i Frøslev.

stede paa det frygteligste, og samtidig blev de gen-
nemhullet fra Maskingeværerne fra et af de 5 Vagt-
taarne, der bevogtede Lejren Dag og Nat. Om Nat-
ten brugtes en stærk Projektør, som kunde drejes i
alle Retninger, saa ingen kunde vide sig sikker for
Iagttagelse, selv i det tætteste Vintermulm. I Taage
og usigtbart Vejr gik der Vagter med Hunde for at
passe paa os.

Inden for Lejren havde vi Lov at færdes frit over-
alt, naar vi ikke skulde paa Arbejde. Dog var det
forbudt at nærme sig Kvindebarakken, der var om-
givet af Pigtraad. Men mange fik sig dog en lille
Pigtraadsflirt, selv om det kunde koste dem en Tur
i Enecelle paa 8—14 Dage. Ægtefæller var under-
givet de samme Kaar. De kunde evt. faa Lov til en
Samtale i Vagstuen paa $\frac{1}{2}$ Time om Søndagen, hvis
da Vagten havde Tid — og Samtalen overværedes
af en Tolk, almindeligt kaldet „Stikker“ af os.

Naar Kvinderne førtes til Spisning, var det os for-
budt at staa stille paa den Rute, de gik, men vi
kunde saa vinke til dem fra vore Vinduer, der altid
var stærkt bemandede paa de Tider, da vi ventede

Kvinderne, og der var kun faa af os, der var saa lykkelige, at vore Vinduer vendte til den Side, hvor de skønne passerede. Skønheder var de nu ikke alle! Røde Kors havde forsynet dem med Skibukser, som i Virkeligheden ikke klædte dem alle lige godt, nogle havde Politislag over og Skikasket paa.

Kvinderne kunde undertiden vise mindst lige saa stor Opfindsomhed som Mændene i at komme i Forbindelse med det andet Køn. Saaledes blev et Par af dem engang opdaget paa Visit hos Mændene. De havde skaffet sig Mandfolkeklæder — og var traadt ud af Rækkerne under Turen til Aftensmad, men Hess, der førte Skørteregimentet over, kunde ikke faa Antallet til at passe, da han kom hjem med Flokken igen; derfor blev de eftersøgt og fundet.

I hver Barak var der en Barakformand og en Stedfortræder. De havde Ansvaret for Belægningen og dens Opførsel; og hver Stue havde en Stueformand, som ogsaa havde Ansvaret for Kammeraterne i forskellig Henseende.

Underholdning i Lejren etc.

Hver Morgen og Aften blev vi stillet op i 3 Geled-
der og talt af en Officer. Naar denne Appel var til
Ende om Aftenen, blev Dørene til Barakken laaset
udefra og Vinduerne skoddet til. Saa var vi over-
ladt til os selv, og den Lejlighed benyttede vi til
store Sammenkomster i Barakgangen. Alle nationale
Festdage blev her højtideligholdt, og hver Søndag
Aften afholdtes en hjemmelavet Revy med egne
Kræfter. Det er dog hændt, at man har „laant“
Skuespillere fra en anden Barak ved til Gengæld at
sende et ligesaa stort Antal over til den, for at Op-
tællingen kunde passe.

Ved disse Revyer optraadte mange forskellige gode
Kræfter; der var Sangkor, som foredrog Lejrsange,
hvortil der baade var skrevet Tekst og Melodi i
Lejren. Musikinstrumenter var kun faa, men der var

Der er falden Sne i Froslevlejren.

dog baade Mandoliner og Guitarer. Desuden havde man et Par Instrumenter, der var fremstillet af fingernemme Folk. De bestod af en Kæmpeslev, hvis Skaft yderst ude var udskaaret som en Frø. Saadan et Instrument, der desuden var pyntet med Motiver fra Lejren og forsynet med Pigtraadsornamenter, kaldte man for en — Frø-Slev.

Af disse Fester, som afholdtes her, husker jeg særlig Afstemningsfesten den 10. Februar. 25-Aars Dagen blev paa en særlig Maade højtideligholdt med nationale Sange og med Taler af Lærer Marcussen, Amtslæge Lauritzen og Afsyngelsen af „Sønderjyden har underlige Vaner“ og m. m. a.

Talerstolen var en Kakkelovnsskærm paa et Bord, og Skærmen var pyntet med Dannebrogssflag af kulørt Papir.

Politiinspektør Møllerup skrev Ugerevyen, som han ogsaa selv læste. Stabslæge Løbger ledede Sangkoret, og Statsbibliotekar Winkel, Aarhus, skrev en Række af Melodierne.

Arbejdet

Arbejdet i Lejren var ikke særlig yndet, men der var store Hold, som kun udførte lidt Arbejde, for Tempoet var sindigt. Adskillige havde faaet sig et eller andet meget fint Job, f. Eks. var der nogle, der ikke bestilte andet end ustandseligt at gaa rundt og maale op; og for at det kunde tage Tid, rullede de Maalet ind for hver Maaling — og trak det ud til den næste o. s. v.

Pigtraadsholdet var ogsaa udmærket. De reparerede Pigtraaden, naar den var gaaet i Stykker af en eller anden Grund.

Tipvognsspor blev f. Eks. omlagt og gik gennem Hegnet paa et nyt Sted.

Istappeholdet bestod det meste af Vinteren. Dets Bestilling bestod i at slaa Istapperne, der dannedes i Kanten af Taget, ned, især dem paa Kvindebarak-

kerne! Man havde bildt Tyskerne ind, at der mindst maatte 8 Mand til, for det Arbejde skulde gøres særlig omhyggeligt, saa Taget ikke tog Skade. Blev Istapperne ikke fjernede, forklarede man, frembød de jo en stor Fare især for Kvindernes Liv.

Et af de fineste Job, jeg hørte om, var at sætte og se til 6 Rottefælder i Kvindebarakken. Det var ogsaa godt at være Vejmand, saa fik man talt med alle de besøgende, og hvad de ikke fik afleveret til Manden under Besøget p. Gr. a. Folkenes Aarvaagenhed, det kunde der maaske falde lidt af til Vejmanden. Jeg fik en Dag en ny Bestilling, idet jeg kom paa et Hold, der ellers kun bestod af Grænsegendarmer. Men da de ikke havde fundet en passende Mand, gled jeg med. Arbejdspladsen var en Sivebrønd, der skulde beklædes med Faskiner. Den laa udenfor Pigtraaden og Minerne, og det kunde, naar vi anstrengte os særligt, vare $1\frac{1}{4}$ Time med at gaa derud og lige saa længe om at gaa hjem, d. v. s. at der gik 5 Timer fra Arbejdsdagen, saa det var da til at holde ud. Og undertiden blev vi helt fritaget, fordi der nødvendigvis skulde mange Vagtposter med ud paa

Arbejde, der laa saa fjernt fra Lejren, og havde
Mandskabet Øvelse med Pansernæve eller Skyd-
ning, saa var der ikke Mandskab nok.

Visit i andre Barakker

To Gange om Dagen var jeg paa Besøg i Barak Nr. 11. Der boede Politiet, og Odense Politi havde Stue 8, hvor jeg kom og gik, som om jeg havde hjemme. De forsynede mig med Pibe og Tobak straks jeg kom til Lejren og holdt mig stadig med Rygematerialer, naar jeg ikke kunde forsyne mig tilstrækkeligt. Vi fik af og til en fornøjelig Sludder om fynske Forhold — og det var næsten, som jeg igen var hjemme paa Fyn, naar man var iblandt dem. Jeg blev endogsaa tilbudt at flytte over til dem en Gang, da de skulde have en Mand ind paa Stuen, men jeg afslog det, fordi jeg nu var saa godt indlevet med dem, jeg boede sammen med.

Udsigt mod Faarhusporten i Frøslev. Hegnet i For-
grunden skiller „Stikkerby“ fra den øvrige Lejr.

Organisering —

Vi havde mange morsomme Episoder med hinanden paa Stuerne. Engang skulde der læsses Kolonialvarer fra en Vogn til Tyskernes Kantine. Fremmedlegionæren meldte sig straks, og jeg prøvede ogsaa at komme med, men han puffede mig tilbage, idet han sagde: „Nej, du forstaar ikke at organisere!“ Organisere var i Lejrsproget det samme som at *stjæle* blandt frie Folk.

Det viste sig ogsaa, at han virkelig forstod det, for da han kom tilbage, havde han under Jakken en Kasse med 50 dejlige Cigarer og en anden med lige saa mange inde under Skjorten. „Se her, Kammerater!“ sagde han, „her skal I se!“ Og saa fik vi straks 2 hver paa Forskud. Resten blev sat op under Loftet, hvor et Bræt kunde løftes; og her var der ingen Fare for, at nogen uvedkommende kunde finde dem.

Men om Morgen en efter maatte alle blive inde, og der truedes med indgaaende Razzia, som forøvrigt kunde betyde en Fare ogsaa paa andre Omraader, da der jo skjultes meget illegalt, f. Eks. Optegnelser, Tegninger, Radiomodtagere m. m. Saa maatte da Organisatoren gaa til Bekendelse, og den danske Tilidsmand lovede at erstatte, hvad der var gaaet tabt. Og saa blev Sagen henlagt, da Restbeholdningen var blevet afleveret. En af de andre, der var med, fik ikke andet organiseret end en Gulerod. Det kunde jeg vist ogsaa have drevet det til.

Vi stjal, d. v. s. organiserede alt, hvad vi kunde, men kun fra Tyskerne, og det regnedes oven i Købet for god Tone at gøre det. Overfor Kammeraterne gjaldt ikke samme Lov; og der blev virkelig stjaalet meget fra Tyskerne. Brændsel var de overordentlig smaa-lige med, men naar 10 Mand tog hver et Par Stk. under Jakken, saa var der nok til en hel Aften.

Brandholdet fyldte en tom Sprøjtebeholder med Brænde daglig og hjembragte det under Paaskud af, at Beholderen skulde prøves.

Straffe

Men blev der opdaget noget uregelmæssigt af Ty-skerne, saa vidste de ogsaa at straffe, saa det ramte os alle. Det var modbydeligt med disse kollektive Straffe, hvor alle maatte undgælde for det, som en enkelt havde gjort.

Disse Straffe bestod i Særdeleshed i Brev- og Pakke-spærring. Saa kunde hele Lejrens Befolkning ikke faa en Hilsen eller noget som helst hjemmefra i den Maaned, Spærringen varede. Og Slægtninge begreb naturligvis ikke et Suk af det hele, naar deres For-sendelser kom retur med Paategnelse: Modtagelse nægtet!!

Forplejningen

Maden, vi fik, var upaaklagelig, men den var ogsaa dansk. Det var det danske Fængselsvæsen, der havde paataget sig at forpleje Lejren.

Vi fik Havre- eller Byggrød med Mælk til om Morgen plus Kaffe med Sukker og Fløde samt 1 Stk. Franskbrød med 25 g Smør og dertil Ost og alt det Rugbrød, vi kunde spise.

Middagen bestod af 2 solide Retter og var meget afvekslende. Vi fik f. Eks. Tomatsuppe, Citronsuppe, gule Ærter med Flæsk, stegt Lever o. s. v.

Det var selvfølgelig ikke alle, der var lige begejstrede for de Retter, de aldrig før havde smagt. Jeg tænker her paa en Gendarm, der engang gav sig til at sprutte og skælde, da han førte Skeen med Carrysuppen til Munden.

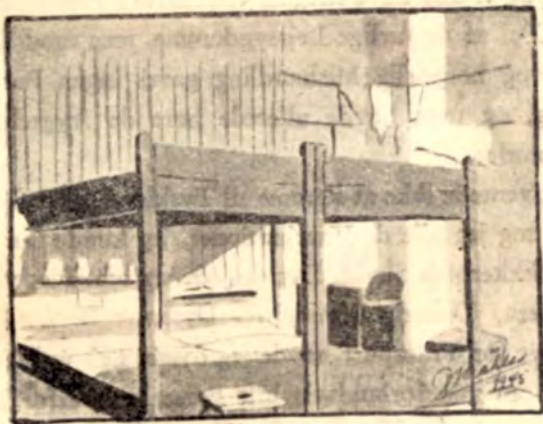
Nattelejet

Det var noget, han ikke havde været ude for før. Gendarmen var min Nabo om Natten. Han lukkede Tarmgas ud, saa det rystede i hele Nabolaget, men det vænnede man sig til — eller deltog selv i efter bedste Evne. For nogle var det den eneste Form for Underholdning, de magtede, naar Lyset om Aftenen var slukket.

Sengene var lidt haarde; dog var enkelte saa heldige at ligge paa Spiralbund. Hver Mand havde 3 Tæpper og 2 Lagner. Og Sengeredningen maatte udføres med militærisk Omhyggelighed, saa alle Senge saa ens ud .

I Middagsstunden var det dog tilladt at ligge paa dem. Vi laa til en Begyndelse i 2 Etager, men da Fangernes Antal i Lejren blev forøget, blev der lagt en Etage mere paa Stuerne, og det gik vi beredvilligt

med paa, fordi vi mente, at Tysklandstransporterne kunde undgaas, hvis vi kunde tage flere i Lejren. Vort Befindende var dermed i det store og hele udmærket, lidt kedeligt maaske, men vi fandt jo saa paa et eller andet, som kunde korte Tiden. Det eneste, vi frygtede for Alvor, var Tysklandstransporterne. De var saaledes lagt til Rette fra tysk Side, at de skulde komme som en Overraskelse for os alle.

*'in Seng var nærmest Kakkelloven i Frøslev.
Vi laa med 3 Tæpper og to Lagner.*

Der var ingen, som vidste sig sikker, og de mange Meddelelser om Dødsfald i de tyske Lejre gjorde disse Udvælgelser frygtelige, for hvem kunde staa saadan en Tur igennem?

Vi hørte af og til Beretninger fra tyske Lejre om Folk, som vendte tilbage for at blive løsladt, og mange af dem var saa nedbrudte baade paa Legeme og Sjæl, at de ikke kunde leve ret længe. Ganske vist kunde vi alle blive illegalt vaccineret i Frøslev mod en Del af de farlige Lejrsygdomme, men mod Tortur og korporlig Mishandling gaves ingen Forsikring, og man havde allerede hørt de frygteligste Historier.

Jeg ventede ikke at komme til Tyskland, men alligevel tog jeg alle de Vaccinationer, jeg kunde faa for en Sikkerheds Skyld. Det drejede sig om: Plettyfus, Kolera, Difteri, Meningitis, Dysenteri o. fl. Min Frygt for Transport havde jeg dysset ned ved Tanken om min forholdsvis lille Forseelse overfor Tyskerne, saa jeg blev egentlig ikke særlig forskrækket for mit eget Vedkommende, da vi den 16. Februar om Morgen tidlig blev stillet op ude i Gangen, og

Steffen Lund, vor Barakformand, begyndte Oplæsningen af en Liste med ca. 350 Navne.

Det varede ogsaa lidt, før der fra vor Barak var nogle, som skulde træde ud paa venstre Fløj, og efterhaanden fik Lund mere og mere tykt Mæle, for han var saa gammel i Lejren, at han kendte de fleste af dem, det drejede sig om.

Men da han kom til M i Alfabetet, var mit Navn iblandt, og jeg maatte altsaa med.

Overraskelsen var stor, ogsaa blandt Kammeraterne.